

Pasaulio lietuvių psichologų konferencija

Ieva Valskytė ir Algis Norvilas

Šių metų birželio 26-29 dienomis Vilniuje vyko Pasaulio lietuvių psichologų konferencija, kuriai buvo ruošiasi jau keletas metų. Konferencijos organizaciniam komitetui vadovavo Gintautas Valickas, jam talkininkavo Dvilė Černiauskaitė, o ryši su užsienio psichologais palaikė Algis Norvilas. Organizacinius darbus pastoviai rėmė filosofijos katedros dekanė Birutė Pociūtė, kuri šiuo metu taip pat užima Lietuvos Psichologų asociacijos prezidentės pareigas.

Konferencijoje dalyvavo 129 žmonės. Nemažą dalį dalyvių sudarė skaitantieji pranešimus arba pranešimų bendraautoriai, tačiau buvo daug ir „laisvų klausytojų“ — įvairių Lietuvos universitetų atstovų, dirbančių psichologų, studentų, atėjusių į konferenciją pasiklausyti pranešimų, susiorientuoti, kas vyksta psichologijos srityje, kokie tyrimai vykdomi, „kokie vėjai pučia“ — kaip gražiai pasakė viena apvalaus stalo dalyvė, kai buvo diskutuojama apie psichologijos tarykumą organizacijoje.

Iš viso buvo 58 pranešimai; be to — penkios apvalaus stalo diskusijos. Didžioji dauguma pranešimų ir diskusijų buvo Lietuvos universitetų atstovai. Savo darbus taip pat pateikė aštuoni užsienio dalyviai: Aušra Ažuolaitytė, Vytenis Damušis, Gintaras Deikis, Petras Kaufmanas, Algis Norvilas, Justinas Pikūnas ir Albertas Tuskenis iš Amerikos, bei Agota Šidlauskaitė iš Kanados.

Pirmąją konferencijos dieną — birželio 26-tą — vyko tik dalyvių registracija, tuo tarpu birželio 27-28 dienomis vyko intensyvas darbas sekcijose, kur buvo skaitomi pranešimai, susiję su kognityvinės veiklos ypatumais, asmenybe ir jos raida, psichikos sveikata ir jos sutrikimais, psichologijos taikymu. Po darbo sekcijose prasidėjo diskusijos prie apvalių stalų — vienos jų vyko aistringiau ir gyviau, kitos — ramiau, tačiau visur buvo dalijamasi nuomonėmis, aptariama situacija Lietuvoje ir pasaulyje. Ypač audringai vyko diskusija prie apvalaus stalo, kur buvo aptariamas psichologų profesinis pasiruošimas ir kvalifikacijos kėlimas — būta ir ginčų, nesutarimų, ir bendro pasipiktinimo esama padėtimi, ir planų, ką reikėtų keisti, ką siūlyti svarstyti Lietuvos psichologų sąjungos suvažiavimui, kuris vyko birželio 29 d. ir buvo įtrauktas į programą kaip konferencijos renginys.

Konferencijos dalyvių išpuodžiai — patys įvairiausi. Daugelis dalyvių, kaip ir Visvaldas Legauskas (Vytauto Didžiojo universitetas), akcentavo puikią konferencijos organizaciją, tačiau nutylėjo, kokį išpuodį paliko konferencijos pranešimai. Tuo tarpu buvo tokių, kurie ir nenutylėjo — pasak vieno Teisės universiteto studento „organizavimas puikus, bet mokslinis lygis

žemas“. Buvo ir daugiau dalyvių, šiek tiek subtiliau ir diplomatiskiau bandžiusių pasakyti tą patį. Tačiau ne visiems taip atrodė. Šiaulių universiteto psichologijos katedros vadovė Irena Gailienė, paklaususi, kokį išpuodį paliko konferencija, sakė: „Gera organizacija, geri pranešimai — mokslinė tiriamoji pusė labai stipri ir rimta“. Taigi nuomonės gerokai išsiskyrė. Galima tik svarstyti, kodėl. Galbūt išties patys tyrimai buvo rimti, tik pristatyti neypatingai gerai. Visgi manome, kad negalima taip apibendrintai išsakyti nuomonės apie visus pranešimus — jų būta įvairių: vieni geresni, kiti blogesni, būta ir labai rimtų pranešimų, ir labai „nerimtų“ (ar bent labai atmetinai pristatytų), kaip ir visose konferencijose.

Sveikintina, kad visi pranešimai ar bent jų santraukos buvo išleisti atskiru leidiniu *Lietuvos psichologijos akiračiai* (2002) dar konferencijos išvakarėse. Leidinį redagavo Algis Norvilas, Eglė Rimkutė, Mindaugas Rugevičius ir Gintautas Valickas. Išleido Vilniaus universiteto leidykla. Štai keli pranešimų temų pavardžiai: „Moters identitumo jausmo analizė“, „Tėvų skyrybų padariniai 8-10 metų amžiaus vaikams“, „Streso įveikimo strategijos“, „Pradedančiųjų tarnybą šauktinių psichikėjimo savimi ypatumai“, „Kaip mes vienas kitą suvokiame: Amerikos lietuvių ir naujai Amerikon atvykusių lietuvių panašumo skerspjūvis“ ir t.t.

Kai kuriais atžvilgiais konferencija turėjo nepaprastai teigiamą poveikį. Pirmą, ji suteikė progą jauniems psichologams išbandyti savo jėgas. Ne vienas iš jų prisipažino, kad mokslinį tyrimą viešai pateikė pirmą kartą. Antra, konferencija vertė turtinti lietuvių kalbą, nes pristatydamos tyrimus lietuviškai, ne vienas turėjo įvardinti psichologinius terminus lietuvių kalba. Ypač sklandžia lietuvių kalba pasisakė Romos Jusienė, Algimanto Šveigždos, Vėjūnės Domanskaitės ir kitų dalyviai. Trečia, nepaprastai džiugu, kad buvo pradėtos sovietinio persekiojimo pasekmės psichologinės studijos, kurioms vadovauja Danutė Gailienė. Vienas jos studentų, Evaldas Kazlauskas, skaitė pranešimą „Politinį represijų ilgalaikės psichologinės pasekmės“.

Kaip jau minėta, birželio 29-tą dieną vyko Lietuvos Psichologų Sąjungos suvažiavimas. Du išsiviję psichologai, Agota Šidlauskaitė ir Justinas Pikūnas, buvo iškilmingai pakelti į sąjungos garbės narius. Pažymėtina, kad konferencijos metu buvo priimtas sprendimas Lietuvos Psichologų Sąjungos pavadinimą pakeisti į Lietuvos Psichologų Asociaciją, tuo atidarant duris ne Lietuvos piliečiams jungtis į asociacijos gretas. Ten tuoj pat visa eilė išsiviję psichologų įsi-

jungė į Lietuvos Psichologų Asociaciją. Raginame viso pasaulio lietuvių psichologus jungtis į šią organizaciją ir puoselėti psichologijos mokslą Lietuvoje. Tai galima padaryti krepiančiais į organizacijos prezidentę doc. Birutę Pociūtę šiuo adresu: Didlaukio 47, Vilnius 2057, arba elektroniniu paštu: Birutė.pociutė@fsf.vu.lt

Tokie išpuodžiai iš rimtosios konferencijos dalies, tuo tarpu pobūviais, vykusiems po įtempto dienos darbo, visi buvo labai patenkinti — džiaugėsi galimybe pabendrauti prie vyno taurės, susipažinti ir pasidalinti išpuodžiais bei nuomonėmis su kolegomis, susitikti su pažįstamais. Čia kai kuriose nedidelėse grupelėse ir toliau buvo diskutuota apvalių stalų temomis, aptariami pranešimai, tariamasi dėl paskutinąją konferencijos dieną vykusio Lietuvos psichologų sąjungos suvažiavimo. Kitose grupelėse vyko linksmi pokaliai apie gyvenimą, knygas, kino filmus ir pan. Taigi darbo diena buvo užbaigiama gana gyvai ir aktyviai.

Kai kurių psichologų tyrimų santraukos

Iš Lietuvos psichologijos akiračiuose išspausdintų 58 pranešimų pateikiamos šios kelios santraukos.

Vaikų patirta prievarta

Vaikų patirtos prievartos ryšys su jų traumatizacijos laipsniu. Vilmantė Pakalniškienė (Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė), Rasa Bieliauskaitė (Vilniaus universitetas), ir Sandra Sebre (Rygos universitetas).

Šiame darbe nagrinėjamas vaikų prievartos (fizinės, emocinės, seksualinės) pasireiškimas Lietuvoje ir gauti duomenys lyginami su Latvijos, Moldovos ir Makedonijos duomenimis. Darbo tikslas buvo: ištirti prievartos atvejų paplitimą Lietuvoje; kokią poveikį prievarta daro vaikams, t.y. nustatyti situacines psichologines pasekmes; taip pat palyginti kelių šalių duomenis. Vaikų prievartos tema labai aktuali Lietuvoje, nes dažniausiai suzinoma tik apie pavienius prievartos aktus, nėra vedama šios problemos statistika. Tyrimo metu buvo tirta 300 Lietuvos vaikų iš įvairių miestų (taip pat tiek pat vaikų iš kiekvienos kitos šalies). Iš minėtų 300 vaikų Lietuvoje 128 vaikai patiria vienokią ar kitokią prievartą; vaikai, patyrę prievartą, turi daugiau trauminių simptomų negu prievartos nepatyrę vaikai; patyrusių prievartą vaikų savęs vertinimas žemesnis; yra esminių skirtumų tarp Lietuvos, Latvijos, Moldovos ir Makedonijos vaikų duomenų — kiekvienoje šalyje skiriasi vaikų, patyrusių vienokią ar kitokią prievartą, skaičius; pastebėti skirtumai lyginant amžiaus gru-

Iš kairės: prof. Gintautas Valickas (Psichologų konferencijos organizacinio komiteto pirmininkas), Albertas Tuskenis, Vytenis Damušis, Dvilė Černiauskaitė ir Vida Jakutienė.

Iš kairės: Sigita Girdzijauskienė (iš Vilniaus universiteto) ir Agota Šidlauskaitė (iš Kanados).

menės nario savijudybės, ir patvirtino visų prevencinės veiklos komponentų būtinumą.

Trėmimo ir kalinimo pasekmės

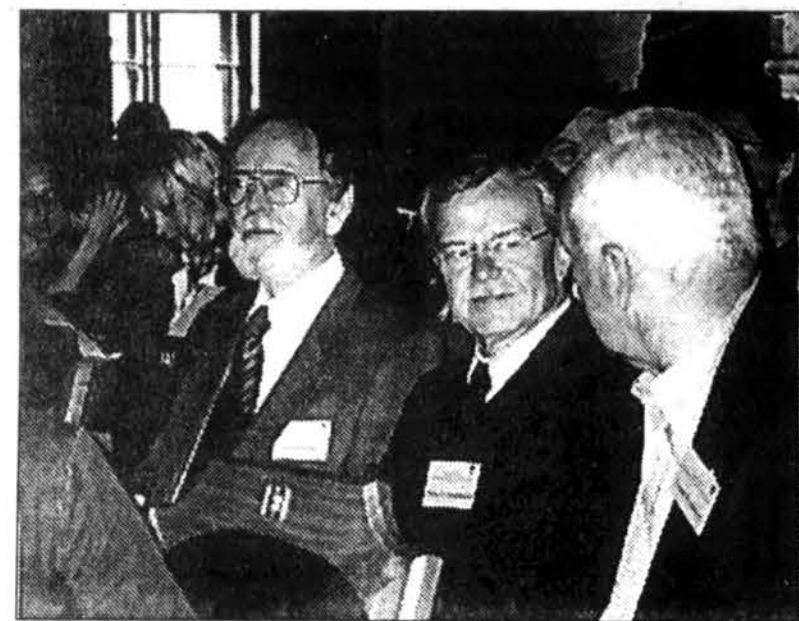
Sunkaus ilgalaikio traumavimo psichologinių padarinių įvertinimo problema. Danutė Gailienė (Vilniaus universitetas).

Dvidešimtojo amžiaus viduryje išgyvenusių holokaustą ir nacių konclagerius tyrimai, o vėliau — Vietnamo karo dalyvių tyrimai paneigė psichologinės teorinės prielaidą, kad potrauminio sutrikimus nulemia neautinės predispozicijos ir patirtos traumas konsteliacija. Trauma pripažinta savarankišku etiologiniu faktoriu. Suformuluotas PTSS, potrauminio streso sutrikimo, diagnozė.

Tačiau minėti tyrimai, atlikti neilgą ribotą laiką. Tuo tarpu buvusios Sovietų Sąjungos teritorijoje vyko „natūralus eksperimentas“ — buvę lagerių kaliniai ir trėmtiniai po išlaisvinimo ne tik nepripažinti aukomis, bet persekiojami dar penkiasdešimt metų. Ar tai turėjo kokių psichologinių ir psichopatologinių pasekmių? Kaip ar tėvų patirtos traumos paveikia jų vaikus? Išsamių studijų apie tokio ilgo traumavimo padarinius dar nėra. Pranešime buvo aptartos teorinės ir metodologinės ilgalaikio traumavimo psichologinių padarinių tyrinėjimo problemos.

Politinį represijų ilgalaikės psichologinės pasekmės. Evaldas Kazlauskas ir Danutė Gailienė (Vilniaus universitetas).

Tyrimo tikslai. Įvertinti politines represijas patyrusių asmenų ilgalaikio traumavimo ypatumus. Išsiaiškinti, ar prieš kelis dešimtmečius ilgalaikį ir stiprų traumavimą patyru-

Psichologai iš Jungtinių Amerikos Valstijų (iš kairės): prof. Justinas Pikūnas, dr. Petras Kaufmanas ir dr. Vytenis Damušis.

Linksmi nusiteikę Psichologų konferencijos registrantai, Vilniaus universiteto studentės (iš kairės): Ieva Valskytė (viena iš šios konferencijos aprašymo autorių), Milda Autukaitė ir Kristina Vabolytė.

siems asmenims būdingos šio traumavimo psichologinės pasekmės.

Tyrimo dalyviai. Politinių kalinių grupė: 50 tiriamųjų (22 vyrai, 28 moterys). Amžiaus vidurkis — 73,9 metų, amžius suėmimo metu — vidutiniškai 19,9 metų, vidutinė įkalinimo trukmė — 6,9 metų. Visi politinių kalinių grupės tiriamieji buvo išvežti į Sibiro lagerius. Iš lagerių išleisti vidutiniškai prieš 47,1 metų.

Kontrolinė grupė: 50 to paties amžiaus ir lyties kaip politinių kalinių grupės, bet neturintys nukentėjusio nuo politinių represijų statuso, tiriamųjų.

Įvertinimo būdai. Kiekvienas tiriamasis tirtas individualiai. Tyrimo naudotos ilgalaikio psichologinių traumų pasekmių tyrimuose taikomos metodikos: Harvardo traumos klausimynas, įvykio poveikio skalė, traumos simptomų klausimynas.

Rezultatai. Politiniai kaliniai patyrė daugiau trauminių įvykių nei kontrolinės grupės tyrimieji (p-0,05). Politinių represijų aukos patyrė: badą, fizinę prievartą, kankinimus, pažeminimus, persekiojimus. Asmenims, išgyvenusiems po-

litines represijas, palyginti su kontrolinės grupės tiriamaisiais, buvo nustatyti šie potrauminio streso sutrikimo požymiai: pasikartojantis traumuojančio įvykio išgyvenimas įkyrių mintų, košmarų ir kitokių pavidalų, miego sutrikimai, disociacija (p-0,05).

Išvados. Praėjus apie 40 metų po sunkaus ilgalaikio traumavimo, patirto politinių represijų metu, nukentėjusieji vis dar jaučia to traumavimo pasekmes, pasireiškiančias potrauminio streso sutrikimo simptomatika.

Tėvų skyrybų padariniai vaikams

Tėvų skyrybų padariniai 8-10 m. amžiaus vaikams. Miglė Dovydaitytė ir Danutė Gailienė (Vilniaus universitetas). Tyrimo tikslas. Tėvų skyrybų gali būti didelė trauma, susijusi su šeimos, kaip vaiko saugumo garanto, praradimu; suteikianti ilgalaikį skausmą, tačiau skyrybos gali reikšti ir išsivadavimą nuo agresijos, barnių, konfliktų ir prievartos. Skirtingas skyrybų poveikis vaikui priklauso nuo įvairių rizikos ir apsaugos veiksnių santykio.

Nukelta į 4 psl.

Ši šeštadienį priedo puslapiuose:

Vilniuje š.m. birželio mėnesį vyko lietuvių psichologų konferencija, kurios dalyviai atvyko iš įvairių pasaulio kraštų. (1 psl.)

Prisimintas ilgametis lietuvių visuomenės veikėjas ir draugo redaktorius Leonardas Šimutis jo 110 m. gimimo sukakties proga; Lietuvos prezidentas Gediminas ordinu apdovanojo Vytautą Mikūną (2 psl.)

Aktorius Kostas Smoriginas sužavėjo Bostono lietuvių (3 psl.)

Gedimino ordinas — JAV LB Kultūros tarybos pirmininkei; Lietuvos istorijos muziejuje — istorinių portretų paroda (4 psl.)

Prisimenant Leonardą Šimutį

Jo 110-jų gimimo metinių proga

Dr. Juozas Skirius

Leonardas Šimutis.

Dar iki šiandien visoje Amerikoje gyvena ne vienas senosios kartos išeivijos veikėjas ar jų palikuonys, kurie namų rūsiuose, palėpėse ir gal kur kitur laiko išsaugoję savo visuomenės, politinės ar kultūrinės veiklos dokumentus. Ši medžiaga — tai jau istorinė, labiau reikalinga tautos praeities tyrinėtojams nei tų dokumentų savininkams. Išeivijos lietuviai visuomet buvo ir bus sudėtinė visos Lietuvos ir tuo pačiu jos istorijos dalis. Visa išeivijos veikla ir atskiri jos veikėjai privalo būti žinomi tautai, kad ji galėtų įvertinti ir tinkamai pagerbti savo brolius ir seses, sąmoningai aukojusius energiją, brangų laiką ir sunkiai uždirbtus pinigus, stiprinant lietuvių ir savo organizacijas, remiant Lietuvą ir kovojant dėl jos nepriklausomybės. Bet įvertinti ir tinkamai pagerbti bus galima tik tada, kai bus išsaugoti veiklos dokumentai — praeities liudininkai, kurie bus panaudoti straipsnių bei knygų, skirtų išeivijos istorijai, rašymui. Deja, yra žinomi atvejai, kai dideli sukaupti archyvai buvo negailestingai sunaikinti. Negrįžtamai žuvo žymaus išeivijos redaktoriaus, istoriko kunigo dr. A. Miluko bei aktyvaus išeivijos veikėjo, mecenato J. Bačiūno (Bachun) archyviniai dokumentų rinkiniai. Tai tik liūdni pavyzdžiai. O ką jau kalbėti apie kitų veikėjų asmeninius archyvus, amžinai prarastus išeivijos istorijai. Ką dar galima išsaugoti — būtina išsaugoti ateities kartoms, kurios galėtų didžiuotis savo senelių ir prosenelių nesavanaudiška lietuviška veikla.

Amerikoje yra net keletas specialių centrų, kurie renka, kaupia, tvarko ir aprašo išeivijos istorinius dokumentus. Pirmiausia tai Pasaulio lietuvių archyvas, tvarkomas Lituanistikos tyrimo ir studijų centro Čikagoje. Šio straipsnio autoriui teko čia keletą kartų darbuotis ir būti liudininku, kai į centrą skambino žmonės, pranešdami, kad nori perduoti vienokią ar kitokią dokumentinę medžiagą. Tai mane, kaip profesionalų istoriką, be galo maloniai nuteikė ir tuo pačiu paneigė nuomonę, kad išeivija nesirūpina savo pačios archyvais.

Šiame lapkričio 6 d. sukaks 110 metų nuo žymaus JAV lietuvių visuomenės veikėjo, poeto ir publicisto, politiko ir valstybininko Leonardo Šimučio (1892-1975) gimimo. Tai išties margaspalvė XX amžiaus išeivijos asmenybė. Jo įvairiapusę veiklą ir nuopel-

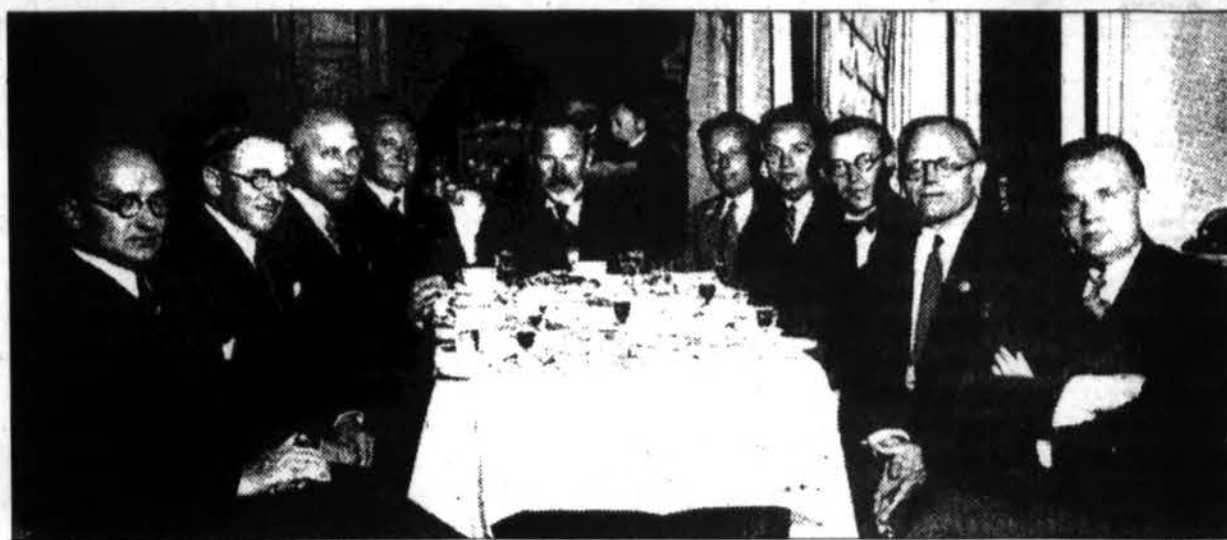
nus atskleisti neužtektų storių knygų. Jeigu tik enciklopediškai reikėtų pažymėti jo gyvenimo svarbiausius faktus, tektų pasakyti, kad L. Šimutis gimė gausioje aštuonių vaikų šeimoje Šerikų kaime, Šilalės parapijoje, Tauragės apskrityje. 1913 metais atvyko į Ameriką ir tuoj pat įsijungė į JAV lietuvių katalikiškų organizacijų veiklą. Dirbo laikraščių *Katalikas*, *Vytis*, *Garsas* redakcijose, o nuo 1927 metų ir *Draugo* ilgamečiu vyriausiuoju redaktoriumi. Studijavo žiniasklaidą ir teisę Čikagos De Paul ir Lojola universitetuose, o vėliau sociologiją Fordham universitete, New York.

Viena ryškiausia jo gyvenime matomų veiklos sričių — tai visuomeninis-politinis darbas. Kilus Pirmajam pasauli-

niam karui, L. Šimutis aktyviai stojo į talką nuo karo nukentėjusių Lietuvoje šelpiti ir Lietuvos nepriklausomybei atkurti. Atkreiptinas dėmesys, kad 1918 m. kovo 12-13 d. Visuotinis Amerikos lietuvių seimas New Yorke jį, dar gana jauną vyrą, išrinko savo pirmuoju sekretoriumi. Eidamas Tautos fondo sekretoriaus pareigas, vadovavo Lietuvai gelbėti vajui ir 1918-1919 metais surinko 350,000 dolerių aukų. 1926 metais L. Šimutis išrenkamas atstovu į trečiąją Lietuvos Seimą. Amerikos Lietuvių katalikų federacijos centro sekretoriumi jis išbuvo 20 metų, o Amerikos Lietuvių katalikų susivienijimo pirmininku, net 38 metus. Jis buvo vienas tų, kuris daugiausia prisidėjo, kuriant Amerikos Lietuvių tarybą (ALT) 1939-1941 metais ir iki 1965 metų buvo ALT pirmininku. Ši JAV lietuvių politinė organizacija sujungė pagrindines išeivijos patriotines partijas vienam tikslui — padėti Lietuvai atgauti nepriklausomybę. Visų pirma buvo daromi žygiai Vašingtone, kad JAV pasmerktų bolševikinę Lietuvos okupaciją, kad ji nepripažintų Lietuvos inkorporacijos į Tarybų Sąjungą. L. Šimutis vadovavo lietuvių delegacijoms pas JAV prezidentus: 1940 m. pas F. D. Rooseveltą ir 1953 m. pas D. Eisenhowerą. Ne kartą lankėsi pas JAV valstybės sekretorių ir kitus aukštus pareigūnus. Pirminkavo penkiems Amerikos lietuvių visuotiniams kongresams, priėmusiems svarbius nutarimus Lietuvos laisvini klausimais. L. Šimutis buvo ir vienas pirmųjų Bendrojo Amerikos Lietuvių šalpos fondo (BALF) steigėjų bei jo direktorių. Apskritai jis dirbo ten ir tai, kur ir kas atrodė lietuviškam reikalui svarbu, būtina.

Labai plati L. Šimučio visuomeninė ir politinė veikla šiek tiek prislopino jo poetinę veiklą, kuri ne tik Lietuvoje, bet ir išeivijoje mažiau žinoma. Jis rašė ne tik poeziją, bet ir operetams libretus, scenos vaidelius, net fejletonus. Kai kuriems jo eilėraščiams yra parašyta muzika. Tik 1988 metais Čikagoje, jo sūnaus Leonardo rūpesčiu, buvo išleista L. Šimučio eilėraščių rinktinė.

Per savo plačios veiklos laikotarpį L. Šimutis sukaupė didelį asmeninį archyvą, kurį saugo ir prižiūri jo vyriausias sūnus Leonardas (jaunesnysis), žinomas JAV lietuvių kompozitorius, ilgametis Čikagos valstybinio universiteto profesorius. Šiame archyve sukaupta medžiaga be jokios abejonės padėtų istorikams giliau nušviesti ne vienos JAV lietuvių organizacijos veiklos istoriją. Padėtų mums geriau suprasti išeivijos pastangas, ne tik telktis lietuviškai veiklai Amerikoje, bet ir suteikti Lietuvos valstybei paramą sunkiausiais jai laikotarpiais. Padėtų geriau suprasti ne vieną svarbų praeities įvykį. Kaip to įrodymas — 1998 metais Čikagoje šio straipsnio autoriui kartu su prof. dr. J. Račkausku rengiant knygą *Amerikos lietuvių tarybos kūrimosi 1939-1941 metais atspindžiai dokumentuose ir spaudoje* iškilusių problemų

Pas prez. Antaną Smetoną 1935 m. rugpjūčio 16 d. Iš kairės: V. Alantas, Pr. Dailidė, A. Trečiokas, A. Vronevskis, prez. A. Smetona, V. Rastenis, K. Karpius, neatpažintas asmuo, St. Vitaitis ir L. Šimutis. Nuotr. iš L. Šimučio knygos *Lietuvą aplankius*.

sprendimas. Mums, autoriams, buvo sunkiai suprantamas 1939 m. pabaigoje JAV lietuvių veikėjų ir Lietuvos diplomatinio atstovų Amerikoje ryšys, siekiant įkurti Bendrą Amerikos Lietuvių organą. Miglotai atrodė ir pačių JAV lietuvių veikėjų santykiai minėtu klausimu. Turimi archyviniai dokumentai tų santykių ir ypač jų ištakų tiksliai neatskleidė. Tik L. Šimučio dienoraščių, kuriuos jis kruopščiai diena iš dienos rašė nuo 1936 metų iki gyvenimo pabaigos, dėka, pavyko detalios tų išeivijos veikėjų santykių ir jų santykių su Lietuvos diplomatais atkurti, sudėti visus reikalingus taškus. Už tai, kad galėjome pasinaudoti minėtais dienoraščiais, esame dėkingi profesorui Leonardui Šimučiiui (jaunesniajam). Jis savo tėvo daugiametį dienoraštį padaugino keilomis kopijomis ir saugo pas save namuose. Susipažinę tik su kelių metų, t.y. 1939-1941 m., dienoraščio įrašais, galime drąsiai pasakyti, kad tenai užfiksuota daugelis svarbių įvykių ir faktinės medžiagos, kuri neatspindi oficialiuose dokumentuose ar JAV lietuvių spaudoje. L. Šimučio dienoraštis — tai JAV lietuvių veiklos kronika, istorinis turtas, kurio praradimas būtų nedovanotinas. Tiesa, dalis šių atsiminimų — tik be galo mažytė dalis — pakliuvo į labai vertingus L. Šimučio atsiminimus *Amerikos lietuvių taryba. 30 metų Lietuvos laisvės kovose 1940-1970*, išleistus 1971 metais Čikagoje. Šalia to galima pasakyti, jog iki šiol istorikams nėra žinomi ir Amerikos Lietuvių tarybos Vykdomojo komiteto posėdžio protokolai, kurių vienas egzempliorius visuomet likdavo pas ALT pirmininką L. Šimutį jo archyve. Protokoliai — tai svarbiausia medžiaga, tyrinėjant ALT, kaip JAV lietuvių svarbiausios politinės organizacijos veiklą.

Lietuvių Bendruomenė Amerikoje, ypač Čikagoje, kurioje beveik visą savo gyvenimą praleido L. Šimutis, turėtų jį prisiminti ir pažymėti jo 110-ąsias gimimo metines. Tuo pačiu galima būtų pakalbinti jo sūnų profesorių L. Šimutį apie asmeninių tėvo dokumentų perdavimą saugojimui ir tyrinėjimui į artimiausią mokslinį centrą — Pasaulio lietuvių archyvą. Juo labiau, kad 1998 m., bendraujant su gerbiamu kompozitoriumi, jis pats domėjosi, kam ir kaip būtų galima perduoti tėvo archyvą. Manytina, kad Pasaulio lietuvių archyve galima būtų įkurti atskirą L. Šimučio vardo fondą, taip įamžinant šį iškilų veikėją.

Tikiu, kad ir kiti išeivijos veikėjai ar jų artimieji dar labiau sukrus surinkti ir perduoti mokslinėms įstaigoms svarbius išeivijos istorijai dokumentus bei periodinę spaudą.

1963 m. gegužės 27 d. Mayflower viešbutyje, Washington, DC, surengtame pabaltiečių skyriaus „Amerikos Balso“ 12 m. sukakties paminėjime, pagerbiamas JAV Informacijos tarybos direktorius Edward Murrow. Iš kairės: Bendrojo Amerikos Pabaltiečių komiteto vadovai — prof. Lejnas (latvių), L. Šimutis (lietuvių), Edward Murrow ir J. Kongur (estu). Amerikos Lietuvių taryba.

Pagerbtas V. Mikūnas

Lietuvos Respublikos prezidentas Valdas Adamkus š.m. rugsėjo 9 d., Lietuvos konsulate, Čikagoje, už ilgalaikę visuomeninę-kultūrinę veiklą įteikė Vytautui Mikūnui Kunigalkščio Gedimino V laipsnio ordiną. Iškilinėse dalyvavo šia proga apdovanotųjų artimieji, Lietuvos ambasadorius JAV-se Vygaudas Ušackas, Lietuvos konsulas Čikagoje Giedrius Apuokas, garbės konsulas Vaclovas Kleiza, užsienio reikalų ministras Antanas Vailionis ir užsienio komiteto pirmininkas Seime Gediminas Kirkilas.

Vytautas Mikūnas, gimęs 1922 m. sausio 5 d. Pilviškuose, savo gyvenimą surišo su skautų organizacija, į kurią įstojo 1932 metais ir kurioje įvairias pareigas. 1938 m. Karmelavoje baigė skautų vadovų kursą, o karo metu pasitraukęs Vokietijon, Freiburge įkūrė skautų vienetą, vėliau, atvykęs į JAV, Korpl. Vytis skyrių Čikagoje. Čia buvo išrinktas pirmuoju Korpl. Vy-

tis valdybos pirmininku, vėliau centro valdybos pirmininku ir Akademinio skautų sąjungos vadovu. 1952 m. pakviestas į Vydūno fondo valdybą, pradėjo organizacinį fondo darbą. Vytauto Mikūno studijų šaka Freiburg Albert-Ludwigs universitete ir vėliau Čikagoje buvo ekonomija. 1966 metais vėl sugrįžo į fondo valdybą pirminko pareigoms, kuriose išbuvo per 36 metus. Iš šių pareigų pasitraukė 2002 metų pradžioje, Vydūno fondui švenčiant 50-ties metų sėkmingos veiklos jubiliejų.

Vadovaujant Vytautui Mikūnui, Vydūno fondas yra išmokėjęs studijuojančiam jaunimui milijoną dolerių paskoloms. Studijų reikalams pasikolas gavo 220 asmenų. Lituanistikai studijuoti buvo išmokėtos stipendijos 49 asmenims, Lietuvos studentams stipendijos — 165 asmenims. Akademinio skautų sąjungos garbės narių: Čiurlionienės, Nukelta į 3 psl.

1948 m. rugsėjo 16 d. Amerikos Lietuvių tarybos vykdomojo komiteto nariai ir LRKSA bei SLA susitikimo su JAV prez. Harry Truman. Nuotraukoje: L. Šimutis, P. Grigaitis, M. Vaidyla, J. Grigalius, P. Dargis — sėdi prez. Harry Truman. Nuotr. iš A. Šimučio knygos *Amerikos Lietuvių taryba*.

ALto centro valdybos pirmininkai. Iš kairės: Eugenijus Bartkus — 1968-1970; dr. Kazys Bobelis — 1971 m.; Leonardas Šimutis — 1940-1965 m., Antanas Rudis — 1966-1967 m. Iš knygos *Amerikos Lietuvių taryba*.

Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus prisega Kunigalkščio Gedimino ordiną Vytautui Mikūnui. Jono Tamulaičio nuotr.

Aktorius Kostas Smoriginas — Makbetas — kultūrinio subatvakario Bostone metu.

Vlado Kalibato nuotr.

Kultūriniai subatvakariai Bostone

Bostono Kultūrinių subatvakarių valdyba paprašė manęs aprašyti jų organizuojamus renginius. Susitikimas su aktoriumi ir dainininku Kostu Smoriginu būtų pirmas tokio pobūdžio straipsnis. Bet pirmiausia norėčiau pristatyti jau daugelį metų organizuojamus Bostono Kultūrinių subatvakarių tiems, kurie niekada nėra apie juos girdę.

Pasikalbėjimas su Zita Krukoniene — dabartine subatvakarių siela ir kūnu:

— Kas yra „kultūriniai subatvakariai“?

— Tai yra vakarai, arba, kaip čia įprasta vadinti, parengimai, kurių tikslas buvo ir yra suburti visų kartų lietuvių ir juos supažindinti su istorine bei modernia Lietuvos ir lietuvių išeivijos kultūra, menu, politika, literatūra, gyvenimu. Juos pradėjo ruošti Amerikos Lietuvių tautinės sąjungos Bostono skyrius. Pirmasis subatvakaris įvyko 1959 m. Prieš keletą metų „Kultūrinių subatvakarių“ valdybą pakeitė III bangos jaunimas, susibūrusį į internetinę „Užjūrio Lietuvos“ bendriją.

„Užjūrio Lietuvos“ bendrijos nariai — šiuo metu JAV besimokantys Lietuvos studentai, visų kartų išeiviai, neseniai nuolatiniame gyvenime atvažiavę lietuviai iš Lietuvos ir visi kiti, laikantys save lietuvių širdimi. Ši bendrija susikūrė 2000 metų liepos mėnesį.

— Kokius subatvakarius bendrai esate suruošę?

— Pristatėme dr. Jurgio Gimbuto knygą *Lietuvos kaimo trobesių puošmenys* (su knyga supažindino doktorantė Milda Richardson), buvome pasikvietę prof. Rimvydą Šilbajorį pakalbėti apie Jono Mekos poeziją, suruošėme dail. Viktoro Vizgirdos kūrinių parodėlę, kurios metu iš Vilniaus atvažiavęs dailėtyrininkas Viktoras Liutkus pristatė jo paties redaguotą knygą-albumą Viktoras Vizgirda, III bangos atstovė Egidia Matulionienė paruošė paskaitą apie senovinius lietuviškus Kūčių papročius ir tuos papročius atkūrė „Dolijos“ folklorinis ansamblis, šiais metais suruošė poeto Stasio Santvaro 100 gimimo metų jubiliejų (paskaitą apie Stasio Santvaro kūrybą paruošė poetas Robertas Keturakis) ir štai dabar — aktorius, dainininkas Kostas Smoriginas kūrybos vakarą.

— Papasakokit, kaip kilo idėja pakviesti Kostą Smo-

riginą?

— Susirinkę aptariam kelto subatvakarių temas. Vis bandom kę nors įdomesnio sugalvoti. Kazkas pasiūlė pakviesti Kostą Smoriginą. Na, ir pabandėm. Nelabai tikėjome, kad jis sutiktų ar net atsiųstų. Tačiau, mūsų didžiulė nuostaba, ne tik atsiliepė, bet ir atvažiavo!

Bostono Kultūrinių subatvakarių iniciatyva, aktorius Kostas Smoriginas — Nacionalinės Lietuvos Meno premijos ir Kristoforo premijos laureatas — koncertavo JAV lietuviams.

Mūsų, dabar jau turbūt, vidutiniosios kartos atstovų tarpe Kostas Smoriginas pavarde iškart siejasi su Lietuvoje legenda tapusiu Jaunimo teatro susikūrimu, studentų naktimis, praleistomis prie bilietų kasų, norint į jį patekti, aktorijų Trio ir individualiais aktorijų dainuojamosios poezijos koncertais (lyg taip jie tuomet buvo vadinami), ir visu tuo nepragmatiniu ir nebūtinai linksminančiu kultūrinio gyvenimu, kurio mes daugelis taip stokojame čia, Amerikoje. Taip pat kitokia sceninė aktorinė kalba ir dainų kalba, ir kitokiomis asociacijomis, kurias ta kalba sukeldavo tuo laiku gal dar tik pabandanti laisvai pradėti mąstyti Lietuvos jaunam žmogui: apie kitokias gyvenimo sąsajas, nei visur buvo viešai skelbiamos, kitokias žodžių ir veiksmų prasmes, kitokias menines to išraiškas. Atsiprašydama už netikslumus, čia bandysiu iš atminties pacituoti (daugelis mūsų aktorių dainuojamosios poezijos dainas mokojo atmintinai ir dainuodavo savo studentiškuose sąėjimuose) jau seniai studijuojančių aktorių himnų tapusių bene pirmą Kosto Smoriginos dainą (žodžiai D. Saukaitytės)

*Per tą lietu, per purvyną, per
tą vėtrą pilką, gauri.
Pylėm jauną, aitrų vėtrą,
Ir lingavom lingu-lingu, o
qstis vis ratu,
Už dorybes nuodėmingų, ir
už nuodėmes šventų...
Už nelemtą mūsų dalią, už
tą namą pagirį,
Ir už tai, kad mes dar galim
būti viens kitam geri,
Ir už tai, kad mes dar galim,
Ir už tai, kad mes dar galim
būti viens kitam geri...*

Bet tos asociacijos kyla tikriausiai tik mums, ne tokiems dar tolimiems Lietuvos išeiviams, dar ne visai ir amžiu-

mi, seniems, gal kiek liūdnais, taip vadinamiems „meilės ir ekonominiams tremtiniams“. Ankstesniems gi išeiviams, kurie šioj šaly praleido pusę savo gyvenimo, ir jų palikuonims, šį Lietuvos ir pasaulyje pripažintą aktorių bandysiu pristatyti, pasitelkdama į pagalbą Kosto Smoriginos kalbą, pasakytą Bostono Kultūrinio subatvakario metu:

„Tai, kad aš esu vienas jauniausių Nacionalinės premijos laureatų — ne mano vieno nuopelnas: tai mano draugų, režisierių ir aktorių, kurie dirbo su manimi, kurie jau išėjo į Anapilį. Kurie neišlaikė ir pasitraukė, ir nebedirba. Tų, kurių širdys plakė kartu su manimi, ir mes tikėjome vienu Dievu — jeigu kalbėti perkeltine prasme — Teatru. Aš didžiuojuosi, kad išvažiavau kažkada į pasaulį. Aš didžiuojuosi, kad mes pirmieji išskelėme mūsų nepriklausomybės vėliavą tada, kai tai dar buvo pakankamai rizikinga. Tai mes padarėme Norvegijoje. Ir, nusilenkę Norvegijos karaliui, matėme, kaip karalius atsiliepė į mūsų sveikinimą. O tuo pačiu rusų kultūros darbuotojai neatvyko, nes žinojo, kad mes išskelsime trišpalvę. Bet tai buvo rizikinga — mes atgal turėjome grįžti per Maskvą. Ir kartais nuliūdavo, kai mūsų krepšininkus, kurie šlovina mūsų Lietuvą — taip pat, pasitikdavo tūkstančiai Lietuvos žmonių, o grįžus pavargusiam Lietuvis teatrui iš užsienio su geriausiomis recenzijomis (į mūsų teatrus apsilankydavo jau tada daugelis pasaulio žymybių) — teatrą pasitikdavo tik patys artimiausi žmonės: šeima, maži vaikai, kurie užaugo, mums būnant kelionėse. Nebuvo didų orkestrų ir nebuvo laurų. Buvo normalus darbas, kurį aš priimu kaip iššūkį, kaip garbę, kad aš kalbu ir vaidinu visame pasaulyje lietuviškai. Japonai, prancūzai, anglai skaito begantių eilutę ir verčia. Po spektaklio ateina sveikinti ir užkulisius, ir mes kalbamės paprasčiausia žmogiška kalba.“

Apie savo meninį kelią plačiausiai ir išsamiausiai (ir teisingiausiai) gali papasakoti pats aktorius. Todėl Bostono kultūrinio subatvakario organizatoriai nusprendė suruošti pasikalbėjimą su aktoriumi ir dainininku Kostu Smoriginu.

— Kokie jūsų vaidmenys jums pačiam atrodo svarbiausi?

— Svarbiausi turbūt yra

tam tikri etapai, kurie formavo mane, kaip aktorių ir kaip menininką. Pirmas tarpsnis — buvo mokslai, tai buvo Dalia Tamulevičiūtė ir mūsų diplominiai spektakliai, viso kurso dešimtuko. Tai ir „Televizijos trukdymai“, ir Majakovskio „Blake“, ir Šekspyro vakaras, Čechovo vakaras, ir „Nuogi karaliai“. Tai buvo toks tarpsnis — atėjimas į profesionalų teatrą. Kadangi mes atėjome gana anksti — nuo antro kurso, tai baigus nebuvo tokio streso ir šoko — mes žinojome, kas yra profesionali scena. Mums nebuvo, kaip kitiems konservatorijos absolventams — po keturių studijų metų tu ateini į svetimą profesionalų teatrą. Ir visi sakydavo: „Tu dabar jau profesionalas, ir kažkoks turi būti kitoks“. Tai buvo Dalios Tamulevičiūtės nuopelnas. Tame pačiame kurse mokėsi ir Eimuntas Nekrošius, tik jis išvažiavo studijuoti režisūrą.

Po to buvo pirmieji sėkmės metai — Dalios Tamulevičiūtės spektakliai, kaip „Škac, Mirtie“, „Bebenciukas“... „Bebenciukas“ — vienas tų spektaklių, kurį publika gerai priimena ir su kuriuo išaugo, kaip ir su Pinokiu, Buratinu ir „Škac, Mirtie“. Paskui, kaip minėjau, profesionalus teatras ir pirmas publikos iškovojoimas.

Tyčia ar netyčia, apie mane formavosi charakterinio komiko, charakterinio artisto įvaizdis. Man tas patiko. Bet dar tuo metu nebuvau pripažintas nei pedagogės, nei kitų kaip tragiškas ar tragikomiškas artistas, kas paskui buvo labai akcentuojama. Ir dabar mane dažnai ima juokas, kai dažnai mane bando prikabinti prie vienos ar kitos etiketės. Gyvenimas man pasisekė teatre — ir su skirtingais vaidmenimis, skirtingais partneriais, režisieriais, ir su sėkmės laidu, gastrôlemis po pasaulį. Tai pirmas toks periodas.

Pirmiausia turbūt vis dėlto mane atrado kinas, kaip bebūtų keista...

— Režisierius Žalakevičius?

— Ne, pirmas — režisierius Puipia, bet irgi su Žalakevičiaus palaiminimu. Po filmo „Nebūsiu gangsteris, brangiopij“, kur irgi Puipia buvo prie kolektyvo, — pirmas filmas, pirmas bandymas, jaunas artistas, čia atėjęs į teatrą... Po to buvo „Velnio sekla“, jau irgi su Žalakevičiaus palaiminimu, taip pat Puipia darė, bet jis buvo meno vadovas. Ir po to — labai ryškus pasikeitimas teatre... Nors prieš tai aš vaidinau Jono Pakulio režisuotose „Šmėklose“, kurias prisimenu ir dabar su malonumu — su Šurna, su Pleškyte, su Grašiu, nors praėjo daug metų, bet atrodė, kad iš manęs buvo laukiama kitokio plano vaidmenų... Ir po to — Eimuntas Nekrošius atėjimas, 1980 m. — tai „Kvadratas“, ir taip prasidėjo naujas tarpsnis mano karjeroje. „Kvadratas“ yra unikalus tuo, kad jis 17 metų buvo vaidinamas, šimtus kartų suvaidintas. Jis apkelio visą pasaulį. Nors likimas — pati pradžia jo, puikimas, neleidimas išvažiuoti net į Maskvą, buvo akivaizdus, ir visi jam irgi klijojo etiketę, kaip „antitarybinio“ ar „politinio“ spektaklio. Nors mums atrodė, kad to nebuvo, mums buvo idomiau padaryti improvizaciją... Bet turbūt pasamoneje tie dalykai transliavosi, ir turbūt juos galejo įžūrėti... arba piktžiūgiškai kažkas, arba apsidraudžiant kažkas — dabar jau tai nebe-

svarbu, nebeverta apie buvusį teatrą politikuoti. Toliau buvo Nekrošiaus „Katė už durų“, nedidukas vaidmuo, po to išėjo „Pirosmenis“, kuris man buvo kaip etalonas, nors aš jame keisdavau kai kuriuos aktorius, bet nevaizdinau didelio vaidmens. Bet jau mano teatriniam gyvenime pradėjo formuotis kitas periodas.

„Kvadratas“ buvo jau po „Bebenciuko“, po pirmųjų vaidmenų ir žiūrovų pripažinimo buvo kitas tarpsnis, kuris pradėjo mane formuoti. Tai buvo mūsų bendradarbiavimo su Nekrošiumi pradžia — na, taip, tai aštuoniasdešimt metai ir buvo... tai prašau — dvidešimt dveji metai jau... Po to buvo Čechovo „Dėdė Vania“, Astravo vaidmuo. Aš repetavau Dėdė Vanią, bet tapau Astravu — įdomus paradoksas... Šalia paraleliai ėjo ir kinas — pirmas vaidmuo pas Žalakevičių filme „Atsiprašau“, kuris dabar man atrado šiltai ir mieliai, o tuo metu buvo sutiktas gana atšiauriai. Po to dar negalėjau praleisti vieno spektaklio — „Nosis“ (E. Nekrošiaus), kuris atvėrė dar kitokias mano puses, nors to užuomazgos buvo jau ir „Kvadrato“... (aš taip galvoju: sunku kalbėti apie save), — ir spektaklyje „Dėdė Vania“. Po to prasidėjo kelionės — Lenkija, Jugoslavija — 1986, o 1988 jau buvo Amerika...

Paskui buvo didelis vaidmuo kine... Tuomet aš jau buvau pakankamai žinomas aktorius — jau buvau gavęs ir pirmas didžiausias premijas — tai valstybinė premija — turbūt 1986 m. Paskui buvo didelis vaidmuo rusų-šeicarų-vokiečių filme „Nikolajus Vavilovas“ — tai taip pat turėjo mano formavimuisi didelės reikšmės. Po to buvo Lietuvos nepriklausomybė — mes labai daug keliavome. 1991-1992 m. buvo trečios gastrôle JAV.

— Kokiame festivalyje?

— Tai buvo New York International. Prieš tai buvo dar du kartai Amerikoje (JAV) — 1988 ir 1989 m. Dabar jau net sunku suskaičiuoti, kiek yra apkeliauta šalių — 50 turbūt, praktiškai visur, išskyrus šalis Indiją ir Kiniją.

Po to buvo laikinas E. Nekrošiaus išėjimas — kada „Lifas“ susikūrė, ir jau buvo išėjęs Nekrošius, tai buvo jau po 1990-ųjų, kada atsikūrė nepriklausomybė. Ir 1993-aisiais...ne, galbūt kokias 1995-aisiais aš baigiau vaidinti „Kvadratą“. Po to buvo vėl grįžimas kuriam laikui pas Nekrošių į Čechovo „Tris seseres“ — svarbus vaidmuo. Prieš tai buvo Rankas — Jono Vaitkaus spektaklyje „Nora“ — irgi savotiškas tarpsnis, galbūt pereinamas, galbūt vėl kažkoks išeikvojimas. Taigi „Tris seserys“, vėl „Meilė ir mirtis Veronoje“, man nelabai sėkmingai — jaunesnis aktorius buvo pasirinktas vaidinti juokdarį... O, aš užmiršau paminėti — tais 1983-84 metais ir buvo mano suvaidintas Romeo spektaklyje „Meilė ir mirtis Veronoje“. Buvo labai daug spektaklių suvaidinta: tas spektaklis turėjo labai ryškų ženklą man, ir sakyčiau, kad į jį aš man vadinamus „etapinius“ spektaklius.

1990 metais per „Trijų seserų“ gastrôle Italijoje aš gavau tokį nelauktą pakvietimą „Makbetui“, nors „Makbetas“ jau buvo repetuotas septynis mėnesius ir buvo jau suvaidinta „preview“ su kitu aktoriumi. Mes pradžioje Makbeto vaidmenį repetavome dviese, galiausiai aš likau vienas vaidinti Makbetą. Man repetacijoms turėjo užtekti 2 mėnesių,

1990 metų sausio gale buvo premjera. Po to jau su „Makbetu“ aš apvažiavau daugelį šalių ir festivalių — tiek Sarajevu apdovanotas už geriausią vyrišką vaidmenį, po to — Kristoforo premija Lietuvoje, ir galiausiai pernai — Lietuvos Nacionalinė premija. Tai turbūt tiek tų pagrindinių spektaklių; kaip sako — žmogus kas septyneri metai keičiasi fiziologiškai, ar psichologiškai, tai šitie vaidmenys mane ir formavo, ir keitė. Jie buvo kaip kokie atspindys, tarp kurių būdavo ir pralaimėjimai, ir laimėjimai. Pagaliau mano pabandymas režisuoti taip pat nebuvo pralaimėjimas — tai buvo rizika galbūt iš desperacijos, nes aš tuomet nedirbau su Nekrošiumi, Nekrošiaus nebuvo teatre, reikėjo kažką daryti, ieškoti kelio sau, kolegoms, nes visus buvo apėmusi tokia truputį lyg depresija.

— Kelinti tai metai?

— Jei taip nepameluotiau — 1992-1994, o antras spektaklis — jau 1995-1998 m. Mes dar užpernai jį vaidinome. Jau dabar greitai treji metai, kai esu išėjęs iš Jaunimo teatro visiškai, dirbu tik pagal kontraktą. Pas Nekrošių — „Makbetas“, kuris keliauja po pasaulį — jau suvaidinta per 80 spektaklių — iš jų gal tik koks 15 Lietuvoje, kiti — kitose pasaulio šalyse. Apvažiauta daug: Japonija, Prancūzija, Skandinavijos šalys, Italija, Portugalija ir t.t. Dabar neseniai mes su „Makbetu“ buvome Pietų Amerikoje — Kolumbijoje ir Venesueloje, prieš tai — Italijoje didelės gastrôle — antrą. Dar pernai aš buvau pakviestas spektakliui „Meistras ir Margarita“ (Bulgakovo) į naują trupę — į Oskaro Koršunovo trupę.

— Ką jums reiškia jūsų paties dainos? Kaip tai atsirado? Kodėl atsirado?

— Atsirado labai paprastai: kažkada Kino propagandos biuras važinėdavo su grupe jaunų artistų po mažus Lietuvos miestelius ir rodydavo ištraukas iš filmų. Žmonės ateidavo susitikti su mumis, aktoriais. Tai buvo kino propaganda, o mums buvo šokiškas uždarbis. Scenarijus būdavo maždaug toks: artistai pasakodavo juokingus ir nejuokingus dalykus, paskui padaro filmo ištraukėlę, paskui vėl papasakoja, paskui vėl padaro ištraukėlę, vėl anekdotų papasakoja. Paskui pabaigoje jau parodo pilnametrafinį filmą ir žmonės, užmokėję po porą rublių, ten būdavo. Tai man nuo to paties per tą patį darydavosi negera. Taigi prieš kokią 15-20 metų tų kūrinių vakarų metu, kad nelauktiau ko nors iš pirmo arba nepasakodavau anekdotų, pradėjau dainuoti savo dainas, kurių per mano gyvenimą buvo jau pakankamai prisikaupę iš studentavimo metų ir dainavimo draugų aktorių vakarėlių metu. Publika dainas sutiko labai šiltai, ir po kurio laiko supratau, kad tai man yra labai svarbu, ir atradau dar vieną savišiosios priemonę. Man tas žanras patiko. Jis man patiko ir platiame kontekste: įtakos turėjo ir prancūzų seni „šansonai“, lenkų ir rusų „bardai“, Vysockis ir kiti. Šis žanras egzistuoja pasaulyje daugelyje šalių, ir yra labai mylimas. Ir pas mus jis buvo pavadintas „dainuojamąja poezija“, ir Vysockis Kernagis pradėjo. O kai aš pradėjau dainuoti, ilgai nusiūpratau, kad tos dainos labai svarbi manęs dalis. Kaip kad Jono Mekos yra „Laiskai iš New York'o“, taip ir man tos dainos yra, kaip laisakai iš du-

šios, tokios mažos išpažintys apie save, mano pozicijos kar-tais išsakymas, santykis su pasauliu.

— Ko norėtum palinkėti Amerikos lietuviams?

— Kad viskas jiems išsispresėtų žmogiškai, kad viskas būtų gerai. Ramybės, gerų namų, sveikatos, daugiau pakantumo viens kitam, meilės daugiau. Prisiminti, kad ir gyvenantys vienoje, ir kitoje vandenyno pusėje turime tą pačią Lietuvą. Gerbiu motinas, kurios, negyvendamos 50 metų Lietuvoje, perdavė savo vaikams ir vaikaičiams lietuvių kalbą. O visas nuoskaudas ir nesupratimus užtrins istorija.

— Ačiū.

— Pabaigti norėčiau viena iš Kosto dainų „Paukščiai“ pagal (P. Z. Beranžę žodžius), kurią Kostas dainavo vakaro Bostono metu.

O mes, besparniai žemės paukščiai,

Juos pasitinkam akimis,
Ir vėtrą vėl nujausdami,
Gėsmingon šiaurėn žiūrime
baugščiai.

Likimas piktas ir nuožmus
Dažnai lyg žaislą žmogų
meto,

Pavyzdžiui paukščiams — į namus

Jie grįš pavasarį saulelę,
Viršum kalnų, bangų ir liūnų

Jie lėks gelsvais dangaus keliais...

Ir vėl kaip pernai nusileis
Ant seno qžuolo galiūno.
Ir džiugins jaunus ir senus
Giesmę, kiek sykių jau girdėta.

Pavyzdžiui paukščiams — į namus

Jie grįš pavasarį saulelę...

Paukščiai grįš į namus, ir Kostas grįš, o daugelis mūsų — ne. Kiekvienas turime savą likimą, ir tai nėra nei gerai, nei blogai. Taip tik yra.

Rima Krištaponytė-Girniuvienė

PAGERBTAS
VYTAUTAS MIKŪNAS

Atkelta iš 2 psl.

Zaunienės, Končiaus, Kolupailos ir Kvilio vardų žymesys bei piniginės dovanos išduotos ir išmokėtos 7 asmenims. Visuomeninio darbo kursų baigė 12 asmenų. Išleista 17 knygų (dvi knygos išleistos dviem laidom) ir du Lietuvos žemėlapiai: iliustracinis ir topografinis. Keturių knygų ruošiamos spaudai.

Vytautas Mikūnas daug metų redagavo *Ad Meliorem* leidinį ir *Mūsų Vytis* žurnalą, bendradarbiavo *Lietuvių enciklopedijoje*, *Drauge* ir skautiškoje spaudoje. Be to, sudarė visą eilę knygų: *Vydūno laiški skautams*, dr. J. Jakšto *Nepriklausomos Lietuvos istorija*, Vydūno *Mano Tėvynė*, A. Merklio *Didysis varpininkas Vincas Kudirkas*, Vydūno *Sieben Hundert Jahre Deutsch-Litauischer Beziehungen* antrąją laidą, E. Gudavičiaus *Lietuvos istorija* pirmąją tomą.

Už darbus skautų organizacijos rėmuose Vytautas Mikūnas yra apdovanotas visais šios organizacijos ordinais. Už visuomeninę veiklą Lietuvių išrinktas į Vydūno draugiją. Taip pat yra Norvegų-Lietuvių draugijos bei Korp' Vytis garbės narys. Kunigaikščio Gedimino V laipsnio ordinas gal daugiausia jaudinantis žymuo, nes tai dar vienas pripažinimas ir padėka, kurią savo sūnui suteikė pati tėvynė.

Ritonė Rudaitienė

Šią vasarą važinėjant po Pensilvaniją, buvo keista beveik kiekvienuose aplankytuose lietuvių namuose rasti dailininko Adomo Galdiko paveikslų. Paslaptis paaiškėjo, kai savo nusistebėjimą išreiškiau girdint Marijai Remienei, kelionės po senųjų lietuvių gyventas vietas bendrakeleivei. Dar garsiai jai neprabilus, tik pamčius jos akis, kuriose užsidedę malonių prisiminimų žiburėliai, staiga man iš atminties išsoko daug kartų girdėta jos frazė: „Už Galdiko paveikslus mes Putnamo vienuolyną pastatėm“.

Prieš 30 metų, būdama Putnamo seselių remėjų Amerikoje vadovė, ji susidraugavo su Magdalena Galdikiene, kuri, mirus vyrui, karso Putnamo vienuolyno nameliuose. M. Galdikiene, pamaciusi Marijos nuosirdžias pastangas padėti lietuviams vienuolėms, kurios neturėjo padorių namų gyventi, padovanojo vienuolynui didžiąją dalį vyro paveikslų kolekcijos. Tuos paveikslus M. Remienė vežiojo po visus Amerikos lietuvių telkinius, rengė parodas ir juos pardavinėjo. Lėšos ėjo vienuolyno pagrindinio gyvenamojo namo statybai. Tuo metu išleidome į didžiulius vandenius. Iš tiesų, šiemet išėjusioje jos autobiografinėje knygoje *Atsukant gyvenimo laikrodį atgal* yra įdomių to meto nuotraukų, kuriose užfiksuotos Putnamo seselių remėjų renginių akimirkos: moterys ir merginos, tarp kurių ir ji pati, demonstruoja drabužius (nuo tada prasidėjo tradicija rengti madų parodas), gintaro parodos epizodai, Magdalena Galdikiene prie vyro paveikslų, koncertų momentai ir kt.

Marija sako, kad šis darbas jai, pradedančiai organizatori, davė daug naudos. Ją mylėdama ir globodama didelės įtakos padarė Madgalena Draugelytė-Galdikiene, žymi Lietuvos politikos, kultūros ir visuomenės veikėja XX a. pradžioje ir Nepriklausomos Lietuvos metais: Lietuvos Seimų narė, moterų organizacijų steigėja ir vadovė. Nepriklausomoje Lietuvoje tikriausiai nebuvo ryškesnės organizacijos, kurios ji nebūtų buvusi narė ar vadovė. „Aš jai turiu būti dėkinga už pasitikėjimo pamokas, — rašo Marija Remienė savo knygoje, — Reikia blaiviai žiūrėti į ateitį, nes tik tada gali blaiviai žvelgti į sau iškeltus uždavinius ir juos atlikti“, — sakydavo jina. Ji ragino nepasiduoti laikiniams sunkumams. Marija mini ir kitą moterį, kuri jai padarė didelį įspūdį, o svarbiausia, kuri pasitikėdama ir pačiai mokinei įkvėpė pasitikėjimo. Tai buvo skaudžių tunto vyrariausioji tuntininkė dr. Dominika Kesionaitė. Ji pasikvietė gimnazistę Mariją savo pavaduotoja. Dar praktiškai nepažįstanti skautiškos tvarkos, naujoji tunto adjutantė jau turėjo vadovauti kitiems.

Iš šono šiandien stebint Mariją Remienę, atrodo, kad ji pamėgo tas rizikingas situacijas (o gal tai atitiko jos būdą) ir azartiškai leidžiasi į vienas žmogui, atrodytų, neįveikiamus kalnus darbų. M. Remienė labai nesunkiai pakelti naujai idėjai, suvilioti didingu sumanymu. Kaip yra sakiusi pianistė Melita Diamandiki-Kuprienė, kuri keletą kartų koncertavo ir jos organizuotose renginiuose, jeigu daro Marija Remienė, žinok, kad viskas vyks sklandžiai. Tikriausiai nėra buvę nesėkmingų jos renginių, bet tik dėl to, kad kiekvieną ji įveda į visą savo esybę, išieškodama ir finansines, ir dvasines pajėgas, tik dėl to, kad jie yra išjausti, išskentėti. Vienu metu vyksta net keli jos planuoti renginiai. Visus projektus ji pradeda vykdyti iš anksto, kiti tęsiasi pačiai laikyti vadžias rankose, nes tik taip ji gali jaustis tikra, kad planas bus įvykdomas pačiu optimaliausiu būdu. Nesibodi juodo darbo, ko paprastai vengia renginių ar organizacijų vadovai.

Į naujas viršūnes

Marija Remienė.

Rugsejo 23 d. Vašingtone vykiančiame JAV Lietuvių Bendruomenės Tarybos posėdyje Marijai Remienei, Kultūros tarybos pirmininkei, bus įteiktas LR Didžiojo Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordinas už indėlį lietuvių išeivių JAV ir Lietuvos kultūrą. Tai ne pirmas toks aukštas apdovanojimas. 1996 m. už kultūrinę ir visuomenišką įnašą į krikščionišką visuomeninį gyvenimą ji buvo apdovanojama Šv. Tėvo Jono Pauliaus II medaliu „Pro Ecclesia et Pontifice“.

Keliolika metų atidavusi Lietuvių fondui, kur yra užėmusi visas aukščiausias pozicijas, šiandien ji keltina kadenciją darbuojasi JAV LB Kultūros tarybos pirmininkės pareigose. M. Remienė visada siektė tik geriausio produkto. Pernai į Ameriką atsikvietusi didžiulį kolektyvą — vaikų chorą „Ažuoliuką“ iš Lietuvos (daug kas bėdė tai padaryti

iki jos; bet niekam nebuvo pasisekę), šiemet ji čikagiečiams rengia naują sensaciją — prieš porą savaičių pasirašytas kontraktas su garsiausiu pasaulio koncertinių scenų primadona dainininke Violeta Urmanavičiute-Urmana, kuri į Čikagą atvyks kitų metų rudenį. Jos koncertas su orkestru įvyks Morton gimnazijos salėje. Nors Marija Remienė savo artimiems bičiuliams skelbia, kad tai bus jos gulbės giesmė, bet tuo niekas netiki: be savo darbų ji tiesiog būtų nelaiminga. Sėdėti rankas sudėjus — ne jos būdai. Pernai, pradedant „Draugo“ (ji yra valdybos pirmininke) balniui, Marija vienai bičiulei pasiskundė, kad yra pavargusi, kad kankina skaudanti koja, kad sukrito gausybė darbų ir ji baigianti persipiešti. Toji sakė: „Man tavęs visai negaila, nes neatrodo, kad tau blogai“. Šventa teisybė — per kraują išplėšusi eilinę savo pergalę, ji tuojau pat užmiršta, kiek jėgų tai kainavo, ir galvotrukčiais neria į naują darbą.

Vienas iš didesnių jos šiuo metu vykdomų darbų — Mizgirių muziejaus (Vilniuje) gintaro paroda Vašingtone ir Čikagoje (Lemonte, PLC) ir projektas „Lietuvių pėdsakai Amerikoje“. Jos namai Worchesteryje, IL, užversti literatūra apie senųjų lietuvių išeivių gyvenimą, kurią siūnia bendradarbiai iš visų Amerikos kampelių. Šiam tikslui buvo surengusi ekspediciją į Pensilvaniją, po lietuvių gyventas vietas. Kitais metais turėtų būti parengta pirmoji knyga apie senųjų išeivių lietuvių gyvenimą Amerikoje.

Organizatorės talentą ji bus pavelėjusi iš tėvelio Jono Bareikos, Lietuvos ūkininko, buvusio Musninkų (dabar Širvintų rajonas) valsčiaus viršaičio, tiltų ir mokyklų statytojo, kredito bankelio kūrėjo, senelių prieglaudos organizatoriaus ir kitokios apylinkės reikalingos veiklos organizatoriaus. Marija Remienė, ankstyvoje jaunystėje laiko audrą išmesta ant kito Atlanto kranto, į Ameriką, visą savo gyvenimą ir visus savo talentus paskyrė lietuvių, lietuviškos kultūros puoselėjimui. 38-erius metus dirbusi vienoje stambioje amerikiečių firmoje departamento vadove, niekada nėra turėjusi amerikiečių draugų. Sekdama tėvą, kuris pensijos pasilikdavo sau tik tiek, kiek likdavo nuo siuntinių į Lietuvą, nukritus geležinei uždangai, remia ir puošia savo gimtuosius Musninkus: restauravo bažnyčią, padeda mokyklai. Kitais metais miestelio centre, šalia bažnyčios, iškilis žymaus skulptoriaus Antano Kmieiausko Šv. Mykolo Arkangelo skulptūra. Tai bus paskutinis akcentas jam žinančiam tėvėlių atminimą.

Redakcijos bendradarbiai sveikina Mariją Remienę, „Draugo“ valdybos pirmininkę, įvertintą tokiu aukštu Lietuvos valstybės apdovanojimu.

Audronė V. Škiudaitė

Istorinių portretų paroda

Vilniuje, Gedimino pilies kalno papėdėje įsikūrusiame Lietuvos istorijos (nacionaliniame) muziejuje pradėtas parodų ciklas „Lietuvos muziejai karaliaus Mindaugo karūnavimo 750 metų jubiliejui“.

Dabar atidaryta ir iki spalio 15 d. veiks pirmoji šio pūbdžio paroda, atgabentą iš Šiaulių „Aušros“ muziejaus. Tai bažnyčiose, vienuolynuose, senuose dvaruose išlikę istoriniai portretai, o taip pat prabangus porceliano, stiklo, sidabro rinkiniai.

Pristatydami parodą Nacionalinio ir „Aušros“ muziejų direktoriai Birutė Kulnytė ir Raimundas Balza sakė, kad ypač didelę vertę turi dvaruose išlikę senosios Lietuvos žy-

kunigaikščio Kazimiero Jogailaitis portretas, priklausęs Latvėnų dvarui.

Lankytojų dėmesį atkreipia du seniausi — 17 a. portretai. Vienas jų visu ogiu vaizduoja Ukmergės pavieto žemės teisėją L. M. Počobutą. Išraiškumu išsiskiria taip pat Žemaičių vyskupo Juozapo Arnulfo Giedraičio portretas. Šis vyskupas į lietuvių kalbą išvertė ir 1816 m. išleido *Naująjį Testamentą*, rūpinosi lietuviškų raštų rengimu. Parodoje daug kas atkreipia dėmesį į Lietuvos Didžiojo kunigaikščio ir Lenkijos karaliaus Jono Sobieskio, LDK Vladislavo Vazos, kitų Lietuvos istorijoje žinomų valstybės veikėjų bei karvedžių portre-

Renesanso taurės su grafų Melžinskių herbu.

mių asmenybių portretai. Parodoje eksponuojama daugiau kaip 40 Lietuvos kunigaikščių, vyskupų, karvedžių, dvarininkų nutapytų paveikslų. Pasak parodos kuratorės Lianos Rėnienės, dauguma jų priskirtini barokui ir artimi liaudies meistrų stiliumi, kalbantys paprasta menine kalba.

Apžiūrint tuos senove dvelkiančius portretus, įsitikini, kad jie buvo tapomi pagal Vakarų Europoje tuomet paplitusias vienodas komponavimo taisykles. Figūros dažniausiai vaizduojamos iki juosmens, galva trimis ketvirčiais pasukta, portretuojamojo asmens atributai išreiškia jo visuomenės padėtį, statusą. Portreto viršuje baltomis raidėmis išrašyti įrašai nusako asmens nuopelnus, įvertinimus. Toks pavyzdžiui, nežinomo meistro nutapytas, 1492 m. mirusio Lietuvos Didžiojo

tus. Įspūdingi Gondingės tjuono, Patumšės ir Užvenčio pavieto pulkininko, Kolainių Karmelitų vienuolyno fundatoriaus Jono Adomkovičiaus ir Onos Adomkovičienės portretai. Jie nutapyti vėliau — 18 a. antroje pusėje, todėl kompozicija laisvesnė, nepaisoma tapomo asmens laikysenai ankstesniam privalomoms schemoms.

Kitoje muziejaus salėje eksponuojami puošnūs stiklo, porceliano, fajanso, bronzos, sidabro indai ir kiti dirbiniai, parsigabenti iš Vakarų ir Rytų šalių. Jie atspindi 19 a. Šiaurės Lietuvos bajorų skonių ir prabangą. Turtingesnių bajorų garbės reikalus buvo turėti puošnius stalo servizus su savo giminės herbu arba savininko inicialais. Tokios muziejuje eksponuojamos Renavo dvaro stiklo taurės su grafų Melžinskių herbais (šias taurės matome nuotraukoje).

Algimantas Naujokaitis

Lietuvių psichologų konferencija

Atkelta iš 1 psl.

Šiuo tyrimu siekime įvertinti skyrybas patyrusių vaikų psichologinį pažeidžiamumą ir jo įveikos būdus.

Rezultatai. Skyrybas išgyvenę vaikai yra labiau emociškai pažeidžiami nei darni nekonfliktinių šeimų vaikai. Išskirti keturi streso įveikos būdai — tiesioginis, netiesioginis, prevencinis ir pasitraukimo.

Skyrybų vaikai naudoja ne tokius veiksmingus streso įveikos būdus — netiesioginę įveiką ir pasitraukimą. Pažeidžiamumo įveikos efektyvumas susijęs su vaiko lytimi, kognityviniais ir socialiniais veiksniais.

Išvados. Tėvų skyrybos padidina vaikų emocinį pažeidžiamumą. Jo intensyvumas

ir įveika priklauso nuo patiriamų stresų kiekio šeimoje, vaiko lyties, jo išsitikinimų apie tėvų skyrybas, laiko, praėjusio po skyrybų, ir kai kurių socialinių veiksnių (lojalumo konflikto, suvoktos pagalbos). Gauti duomenys leidžia pagrįsti optimalias psichologines pagalbos priemones 8-10 metų amžiaus skyrybų vaikams.

Sunkiai nusikaltusieji ir jų šeimos

Nuteistųjų iki gyvos galvos šeimos psichologiniai ypatumai. Gediminas Navaitis (Lietuvos teisės universitetas). Nuteistieji iki gyvos galvos tai nusikaltėliai, padarę itin sunkius smurtinius nusikaltimus. Todėl jų psichologinės situacijos ištirimas yra naudingas sprendžiant ne tik šios nuteistųjų grupės, bet ir kitų nuteistųjų, kurie pagal savo nusikaltimų pobūdį gali būti gretinami su nuteistaisiais iki gyvos galvos, psichologines problemas.

Nuteistųjų iki gyvos galvos tyrimas atliktas 1999-2002 metais. Pradėjus tyrimą šia bausme nuteistųjų buvo 54, baigiant — 76. Iš viso apklausta 68 tiriamieji.

Nuteistųjų iki gyvos galvos psichologinė pozicija itin „gyvybiška“, jie bando neigti savo vaikystės patirties, santykių šeimoje ir esamos situacijos ryšius, be to, santykiai genetinėje šeimoje dažnai apibūdinami atsiribojant nuo artimų giminių, brolių, seserų ir

pabrėžiant ryšį su tėvais, dažniausiai motina. Dauguma jų (59) užaugo šeimoje, kuriose šeimos galvos vaidmenį atliko motina. Tai arba nepilnos, išsiskyrusios šeimos, arba šeimos, kuriose tėvas turėjo itin menką įtaką sprendžiant šeimos gyvenimo klausimus. Tėvo vaidmuo dažniausiai būdavo sumažėjęs dėl girtavimo ar teistumo. Vadovaujama motinos vaidmenį šiuo metu galima konstatuoti dideleje dalyje Lietuvos šeimų. Tačiau nuteistųjų iki gyvos galvos genetinėse šeimose motina ne tik sprendė svarbiausius šeimos klausimus, bet ir ignoravo tėvą. Tokia šeiminių santykių schema išryškėjo net 52-ųjų tirtų nuteistųjų pasakojimuose.

Apibendrinant juose atsiskleidusius šeimos santykių elementus pirmiausia reikia išskirti nuteistųjų prisiminimus apie permainingą jų elgesio kontrolę vaikystėje ir paauglystėje, kai griežtus paklusnumo, sėkmingumo sociume reikalavimus staigiai keisdavo atlaidumas aktyviausiems prasižengimams. Tokia permaininga kontrolė yra susijusi su jau minėtu tėvo vaidmeniu. Ji neišvengiamai provokuoja vaikų bandymus iširti leistinas elgesio ribas ir jų pažeidimų padarinius. Kadangi jie irgi yra permainingi, praradę aiškų orientyrus vaikas konfliktškai reaguoja į bet kokius suvaržymus. Visa tai rodo, kad didelės dalies nuteistųjų iki gyvos galvos genetinių šei-

mų santykiai skatino nepalankią jų asmenybės raidą.

Kaip žvelgiama į lietuvių?

Lietuvių būdo autostereotipo interneto diskusijoje „Vox Populi“ ypatumai. Remigijus Blumas (Vilniaus universitetas).

Turint omeny medžiagos išliekamąją vertę, taip pat galimybę palyginti šio tyrinėjimo ir empirinių etnopsichologinių tyrimų bei kitų tautinių stereotipų tyrinėjimų rezultatus, buvo atlikta interneto svetainės Delfi puslapio *Vox populi* diskusijos *Mane labiausiai nerina lietuviai* turinio analizė.

Svarstyme anonimiškai dalyvavo 185 internautai. Jie apibūdinti remiantis sociologiniais lietuviškojo interneto tyrimais. Daugiausia tai 15-19 metų, besimokantis baigiamosios bendrojo lavinimo mokyklos klasėse ar pirmuosiuose aukštosios mokyklos kursuose jaunimas. Diskusijos dalyviai išsakė 239 lietuvių būdą apibūdinančias ypatybes, tarp jų 221 neigiama ir 18 teigiamų. Dažniausiai minėti neigiami lietuvių būdo bruožai: nepakantumas, verkšlenimas, pavydas, tamsumas, pataikumas. Tarp negausių teigiamų ypatybių dažniausiai — nuširdumas. Aiškindami neigiamą būdo ypatybių priežastis, internautai dažniausiai nurodė sunkią socialinę padėtį ir ankstesnės visuomenės san-

Lietuvos didysis kunigaikštis Kazimieras Jogailaitis.

klodos, ugdžiusios ištisas kartas nesavarankiškų, neveiklių ir veidmainių žmonių, palikimą.

Rezultatai apibendrinami pabrėžiant naujus lietuvių būdo autostereotipo bruožus,

ženklų jo poslinkį neigiama linkme ir jaunų žmonių siekį keistis. Atradimai aiškinami asmenybės raidos šiuo amžiaus tarpsniu ypatybėmis bei klasikine S. Moscovici socialinių vaizdinių teorija.

Prof. Violeta Kelertienė, Lituanistikos katedros Illinois universitete vedėja, pakviesta dalyvauti spalio mėnesį Frankfurte (Vokietija) vykiančioje knygų mugėje, kurioje Lietuva bus svarbiausioji dalyvė.